

LerenderWijs

November, 2015

Een pleidooi voor toekomstig onderwijs

Inleiding: een disbalans in het Nederlandse onderwijs

Wij geloven dat ons onderwijs onterecht eenzijdig focust op 'holle' kennisoverdracht en rationele bekwaamheden. Kinderen in staat stellen zich persoonlijk te verbinden aan leerstof en hun eigen plek te vinden in de samenleving, blijven onderbelichte kwesties. De eenzijdige focus wordt onder andere in stand gehouden door de vooraanstaande kenniseconomie die onze maatschappij streeft te zijn; het waarderen van verdiepende kennis als grondstof voor economische groei is tot het hoogste goed verheven. Dit leidt tot een vlakke 'kennisconsumptie' door en prestatiedruk voor kinderen.

Om leerlingen op te leiden tot autonome, veerkrachtige volwassenen met zelfvertrouwen dient het onderwijs zichzelf te hervormen. Dit pamflet schetst de problematiek die wij constateren (1), biedt een rooskleurig vooruitzicht (2) en een manier om daar te komen (3).

1.1 Leerlingen ontkoppeld

Steeds meer signalen duiden op negatieve gevolgen van de 'kennisdump' en prestatiedruk die ons onderwijs teveel karakteriseren. Zo blijkt uit GGZ-cijfers dat jongeren te veel ernstig piekeren, wat de kansen vergroot op langdurige depressies. Één op de vijf jongeren heeft momenteel voor zijn negentiende al eens 'ernstige psychische klachten' gehad. Ze hebben hoge verwachtingen van zichzelf en mogen niet falen.

Helaas is 'falen' in ons huidige onderwijssysteem een reële angst. In Nederland doen 15% meer leerlingen een jaar opnieuw ten opzichte van het gemiddelde van de landen verbonden aan de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). En van de leerlingen die blijven zitten behaalt slechts de helft een diploma op het niveau waarop hij doubleert. De andere helft 'stroomt af' - een woord dat overigens alleen in het Nederlands vocabulaire voorkomt.

Ook door het onderwijs 'afgeleverde' leerlingen kampen met problemen: de quarterlife crisis – een identiteitscrisis tussen 22 en 35 jaar uit onzekerheid, teleurstelling en keuzestress – lijkt zich te hebben verheven tot nationale epidemie: stressgerelateerde klachten zijn de nummer één oorzaak voor langdurig verzuim onder jonge werknemers tot 35 jaar. In 2014 was 52% van al het werkverzuim onder jongeren gerelateerd aan stress.

1.2 Talentenjacht

De laatste tien jaar heeft een nieuwe trend zich aangediend: goedbedoelde onderwijsadviezen richten zich op het ontdekken en benutten van talenten van leerlingen. Maar deze talentenjacht bergt een belangrijke kanttekening in zich: talent vinden verwordt tot een belangrijke maatschappelijke taak, niet alleen voor Nederlandse leraren – zij moeten immers zorgen dat kinderen 'het' vinden – maar met name voor leerlingen zelf. 'Ontplooi u' als elfde gebod.

De toenemende prestatiedruk leert ons dat kinderen niet wezenlijk vrijer zijn en/of beter presteren door deze talentenjacht. Wat je kunt is niet altijd wat je wilt. We dienen ervoor te zorgen dat élk kind uitgedaagd wordt in het ontwikkelen van zijn connectie met kennis en zijn omgeving, waarbij hij zelfvertrouwen opbouwt.

2. Naar samensmelting van de onderwijsdoelen

Wij geloven dat het onderwijs een prachtige kans heeft om de samensmelting van de verschillende doeldomeinen continu te realiseren. Kinderen krijgen kennis aangereikt en ontwikkelen vaardigheden waarbij voortdurend de vragen worden gesteld: waarom leer ik dit, hoe ziet de samenleving eruit? Hoe verhoud ik me ten opzichte van deze informatie, wat vind ik ervan? Is dat wenselijk? Lezen, rekenen en schrijven worden vervlochten met zelfreflectie, inlevingsvermogen en creativiteit. De klas is geen plek waar slechts kennis wordt geconsumeerd, maar een kennismaking met de wereld. Een wereld vol verandering die gebukt gaat onder armoede, complexe duurzaamheids- en migratievraagstukken. Onderwijs kan en moet kinderen al groeiend bewust maken van en in aanraking laten komen met deze realiteiten. Meervoud. Zodat ze hun eigen positie kunnen bevragen en bepalen, verantwoordelijkheid nemen voor zelf en ander, veerkrachtig worden.

3. We zijn begonnen...

Veel adviezen en andere publieke uitingen hebben geraakt aan het gedachtegoed om persoonsvorming en socialisatie duidelijker vorm te geven in het Nederlandse onderwijs. De Onderwijsraad noemde in 2013 de verwording van meetbare doelen als enige maatstaf een verschraling van het onderwijs. Het Centraal Planbureau pleitte vorig jaar voor investering in persoonlijke ontwikkeling.

Aandacht geven aan de drie doeldomeinen van onderwijs kan al en gebeurt al. Wij zien prachtige initiatieven op individuele scholen. Bijvoorbeeld in de rekenles in tientallen leren tellen door in een groepje met een potje erwtjes aan de slag te gaan. En dan achteraf over je aanpak nadenken. In de wiskundeles cijfers uit een brief aan de Tweede Kamer analyseren en nadenken over de consequenties. Of als docententeam afspreken dat leerlingen nooit de klas uit worden gestuurd; problemen worden binnen de klas opgelost en worden gezien als kans om van te leren.

...maar hebben een lange weg te gaan: oproep tot actie

Aan de genoemde invloedrijke rapporten zijn (nog) geen directe acties verbonden. Initiatieven vinden lokaal plaats en bereiken een fractie van de Nederlandse leerlingen. Op veel scholen is de disbalans nog steeds aan de orde van de dag. Laat dit schrijven daarom de aanzet zijn tot het vormen van een actiegerichte coalitie die op verschillende niveaus in onderwijsland acteert om de leerdoelen weer in balans te brengen.

Want er is actie nodig op verschillende fronten. Wij staan voor meer bewustwording van de noodzaak om persoonlijke en sociale ontwikkeling samen te smelten met traditionele kennisverwerving; voor het toerusten van leraren met extra vaardigheden en voor een onderwijssysteem dat stimuleert en ruimte schept om hiermee aan de slag te gaan. Het doel is om maatschappelijke partners te verbinden en gezamenlijk handen en voeten te geven aan de culturomslag die nodig is om kinderen op te leiden die beter in contact staan met zichzelf en hun omgeving. Doet u mee?